

Насоки към добри животновъдни практики, свързани с опазване на околната среда

Основна цел на земеделската дейност е производството на необходимото количество храна (продоволствена сигурност), като се взема предвид очакваното повишено потребление. От друга страна качеството на храната е важен фактор за потребителите. За да бъде осигурена устойчивост на земеделската дейност във времето и жизнеспособността на земеделските стопанства, прилаганите практики трябва да интегрират протичащите естествени процеси и екосистемни услуги, като основа за развитие, въпреки неблагоприятни климатични промени и загуба на природни ресурси.

Цел на Общата селскостопанска политика (ОСП) след 2020 г. е да се подпомогне прехода към напълно устойчив селскостопански сектор и развитието на жизнеспособни селски райони, осигуряващи сигурни, безопасни и качествени храни. Грижите за околната среда и климата са основен приоритет за бъдещето на селското и горското стопанство на Съюза.

Финансовото подпомагане от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРС) е насочено към смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчива енергия; насърчаване на устойчиво развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух; принос за защита на биологичното разнообразие, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта.

България се намира в регион, който е особено уязвим към изменението на климата – предимно чрез повишаване на средногодишната температура и интензивни валежи, като това вероятно ще увеличи честотата на екстремните метеорологични явления. Сценариите за климатичните промени за България според Национална

стратегия и План за действие за адаптация към изменението на климата показват повишена честота на неблагоприятни климатични събития – по-дълги засушавания, горещи и студени вълни, интензивни валежи и наводнения, горски пожари и свлачища. Екстремните метеорологични явления и постепенните климатични промени могат да окажат силно въздействие върху добивите и качеството на продукцията. Целта е да бъдат подкрепени действия, допринасящи за смекчаване на измененията на климата – ограничаване на източниците или поглъщането на парникови газове; адаптиране към последиците от измененията на климата – приспособяване към действителни или очаквани неблагоприятни въздействия на изменението на климата, както и предприемане на подходящи действия за предотвратяване или свеждане до минимум на щетите, които тези въздействия биха могли да причинят; използване на устойчива енергия.

В България основна характеристика на агрометеорологичните условия е недостигът на вода, а тя е жизненоважна за земеделието. По-високите температури и по-ниската относителна влажност увеличават нуждата от вода, но освен количеството са застрашени и качествени характеристики на водата. Всички води и водни обекти в България следва да се опазват от изтощаване, замърсяване и увреждане с цел поддържане на необходимото количество и качество на водите и здравословна околна среда, съхраняване на екосистемите, запазване на ландшафта и предотвратяване на стопански щети.

У нас има богато разнообразие от плодородни почви, но те представляват ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс. Същността на плодородието на земеделските земи се дължи на богатството на практически трудно възстановимия повърхностен слой от земната суша, наричан почва. Основен компонент е съдържанието на органично вещество (хумус). В българските почви то намалява с бързи темпове и от 4-5% през 60-те години на миналия век, вече е достигнало стойности от 1,7-2,3%. Изследванията показват, че в следващите 20-25 години на някои площи няма да могат да се отглеждат окопни култури, а в някои случаи и по-скоро. Това се дължи основно на влошените физико-механичните свойства на почвите и последващите ги ускорени процеси на уплътняване, ерозия, загуба на органично вещество и намалена микробиологична дейност. Устойчивото и щадящо ползване на почвата гарантират функциите на този ресурс. Законодателството в областта на опазване на почвите идентифицира следните процеси, които увреждат почвата – ерозия, киселяване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване, заблацияване и свлачища.

Въздухът с неговия уникален състав е средата, в която се развиват всички живи организми на Земята. Земеделieto е част от секторите, които в резултат от своята дейност участват и допринасят за формиране на парникови газове, които

отделени във въздуха, предизвикат парников ефект. Само около 10% от всички парникови емисии се предизвикват от земеделските дейности, но азотните окиси, амонякът, отделени от животновъдството, и използването на синтетични азотни торове имат най-висок парников потенциал. Повечето климатични модели симулират увеличение на температурата на въздуха в България от 2°C до 5°C до края на века.

Целта на управлението на природните ресурси и компоненти на околната среда е да бъдат подкрепени действия, допринасящи за устойчивото им управление: подобряване състоянието на почвата, намаляване на замърсяването на въздуха, подобряване на качеството и употребата на вода, подобряване на биологичното разнообразие, свързано със стопанството.

В Европа е добре развита доброволната инициатива за практикуване на земеделие с висока природна стойност. То характеризира тези райони, в които земеделските дейности подкрепят и са свързани с изключително богато разнообразие на природата. Земеделските системи с висока природна стойност имат важна икономическа, социална и културна роля в развитието на селските райони посредством приноса им към културното наследство, качествените местни продукти и осигуряване на заетост. Съществуват не малко на брой примери за намиране по доброволна инициатива от земеделски стопани на иновативни начини за осигуряване на устойчиво бъдеще за земеделието с висока природна стойност като екстензивно животновъдство, добри земеделски практики в природни паркове с цел опазване и съхранение на тяхната обществено полезна и природна стойност.

При екстензивно пасищно животновъдство се прилага система за гарантиране на произхода и качеството чрез въведена GPS-проследяваща система за наблюдение и сертифициране на животновъдните стопанства и платформа за ежедневно записване и мониторинг на географското местоположение на пашуващите стада. Сертифицирането на продуктите като продукти със защитено наименование за произход може да повиши доходите на местните земеделски стопани, като по този начин гарантира продължаването на земеделската им дейност и подпомага поддържането на пасищата с висока природна стойност. Прилагат се системи за хранене на животните чрез намаляване на процента на силаж. Търсенето на алтернатива на силажното хранене и увеличаването на пашата показват подобрене в здравния статус на животните, намаляване на заболяемостта и укрепване на здравето на животните. Създават се доброволни териториални клъстери за производство на млечни продукти, които интегрират по иновативен начин местните производствени сили и малки територии.

Хуманно отношение към животните

Хуманното отношение в животновъдството включва всички аспекти и страни за осигуряване благосъстоянието на животните.

Изпълнението на стандартите за хуманно отношение и защита на животните е неделима част от отглеждането им. В практиката изискванията за хуманно отношение се основават на принципа на петте свободи:

- свобода от глад и жажда,
- свобода от дискомфорт,
- свобода от болка,
- свобода да изразяват нормално поведение,
- свобода от страх и стресови ситуации.

За постигане на подобряването на хуманното отношение при отглеждането на животните се прилагат мерки за стимулиране на стопаните при поемане доброволни ангажменти при отглеждане на животните, надхвърлящи заложените стандарти, и за които се упражнява контрол от компетентната структура.

При въвеждане на практиките за високи стандарти в хуманно отношение се изпълняват следните стъпки:

При едри преживни животни:

- да се увеличи с не по-малко от 10% подовата площ от заложените стандарти във фермите за отглеждане на телета и малачета до 6 месечна възраст и за крави и биволици над 24 месеца, по-малък брой на отглежданите животни на по-голяма площ;
- свободно да се отглеждат говеда и биволи над 6-месечна възраст на открито за 160 дни, от които 40 дни могат да бъдат на двора на животновъдния обект при осигурен минимум 120 дни за свободно пашуване.

При дребни преживни животни:

- да се увеличи с не по-малко от 10% подовата площ от заложените стандарти във фермите за отглеждане на категории животни, по-малък брой животни на по-голяма площ;
- свободно да се отглеждат на открито за 160 дни, от които 40 дни могат да бъдат на двора на животновъдния обект при осигурен минимум 120 дни за свободно пашуване.

При отглеждането на птици:

- използване на фуражи, съдържащи деоксиниваленол не повече от 2,5 мг/кг, като се положат допълнителни грижи, свързани със съхранението на зърното и производството на фуражи;
- свободна подова площ не по-малко от 10% над задължителния стандарт чрез отглеждане на по-малък брой птици и създаване на благоприятни условия;
- подобряване на условията за птиците по време на транспорт до кланицата. Целта е да се осигури комфорт на птиците, който се постига с 30% допълнителна площ над задължителния стандарт по време на транспортирането им от животновъдния обект до кланицата;
- намаляване емисиите на амоняк с 30% (гарантиране концентрациите на амоняк до 14 ppm) в околната среда, което се постига чрез добавяне в постелята на силикатни минерали – перлит, каолин, бентонит, зеолит и др.

При отглеждане на свине:

- свободна подова площ не по-малко от 10% над задължителния стандарт чрез отглеждане на по-малък брой свине на по-голямо пространство, по-голяма двигателна активност, което ще подобри здравословното им състояние;
- изкуствена светлина за 11 часа – удължаването на светлинния ден ще подобри хранителната и двигателна активност, плодовитостта и млечността и здравословното им състояние;
- използване на фуражи, съдържащи деоксиниваленол не повече от 2,5 мг/кг, като се положат допълнителни грижи, свързани със съхранението на зърното и производството на фуражи.

Практика за опазване на застрашените от изчезване местни редки породи животни

Налице е ръст в броя на отглежданите животни от застрашени от изчезване местни породи и засилен интерес на земеделските стопани към тези традиционни породи поради предоставеното финансиране в периода 2007-2013 и 2014-2020 г. от ПРСР за отглеждането на застрашени от изчезване местни породи. Ползите от отглеждането им са запазването на генетичното разнообразие и отглеждане на адаптирани към специфичните климатични условия в страната породи. Отглеждането на някои местни породи обаче е икономически необосновано, което е недостатък.

Тази практика се прилага, като трябва да се спазват следните изисквания:

- отглеждат се застрашени от изчезване местни породи;
- спазва се развъдната програма за съответната порода;

- при загуба на животни вследствие на клане, продажба, смърт или кражба се представя копие от документ, който удостоверява причината за загубата на животните;
- представя се зоотехнически сертификат за говеда, биволи, овце, кози и свине, а за еднокопитните – идентификационен документ (паспорт) за регистрирано еднокопитно животно;
- представя се разрешение за пасишно отглеждане на източнобалканската свиня, издадено от кмета на съответната община за земите извън горския фонд, а за земите от горския фонд – от държавното горско стопанство;
- спазват се Правилата за добра земеделска практика с цел опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници.

Практики за намаляване във въздуха на емисиите на амоняк, отделени от селскостопански източници

За намаляване на емисиите на амоняк практиките в животновъдството са насочени към храненето, местата за съхранение на оборския тор, сградите, в които се отглеждат животните, и начините за разпръскване на оборския тор.

Прилагане на стратегии за балансирано хранене: Дажбите трябва да са балансирани и да съответстват на потребностите на съответния вид животно, като се отчете възрастта, категорията, теглото и продуктивността на животните.

Важен въпрос е храненето на животните да се осъществява с подходящи фуражи, изготвени със съставки, които допринасят за нормално им физиологично състояние, подобряват хигиенните параметри във фермите и благосъстоянието на животните, което води до устойчивост и намаляване на емисиите в околната среда и почвата. Практиката се прилага, като трябва да бъдат изпълнени следните условия:

При отглеждане на свине и птици:

- контрол на съдържанието на протеин в дажбата, като се следи да не надвишава допустимите нива. При дажби с ниско съдържание на суров протеин се оптимизира съдържанието на аминокиселини в диетата;
- намаляване нивата на фосфор в почвата при използване на птичи тор за наторяване на земеделски култури чрез използване на фуражни добавки от функционалната група „подобрители на смилаемостта на фуражите“. Фуражните добавки с общо наименование фитаза подобряват усвояването на фосфора от птиците, който е около 30% под формата на фитати в растителните фуражи. Трябва да се насърчава използването на тези фуражни добавки във фуражи, съдържащи повече от 0,23 % фосфор, свързан с фитин. Чрез пълното усвояване на фосфора от дажбата на

птиците ще се намали съдържанието на неусвоения фосфор в екскрементите им и оттам в птичия тор и почвата, която е наторявана с него;

- разумната и отговорна употреба на антимикуробни средства при животните, тъй като това допринася за ограничаване на развитието и разпространението на антимикуробната резистентност. При индустриално отглеждани животински видове (свине, птици), в ситуации, когато има болни и здрави животни в групата (хале, бокс), се прилага третиране само след доказано заболяване и издадена рецепта от регистриран ветеринарен лекар. Медикаментозните фуражи са един от възможните начини за лечение на животните и те са фураж, който е готов за директно хранене на животни без по-нататъшна преработка. Той се състои от хомогенна смес от един или повече ветеринарномедицински продукти или междинни продукти с фуражни суровини или комбиниран фураж, и се произвежда и/или търгува от одобрен обект от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ).

При отглеждане на преживни животни:

- подобряване на баланса между енергията и протеина в дажбата чрез заместване на част от зелените фуражи с груб фураж с по-малко съдържание на протеин (царевичен силаж, сено, слама и др.); използване на завехнали зелени фуражи или порционна изхранване със зелени фуражи и включване на комбинирани фуражи;
- контролиране на съотношението между зелените фуражи, силажа и сеното в дажбата, както и съдържанието на протеин в тях;
- увеличаване на периода на паша в случаите, в които технологията на отглеждане го позволява. В тези случаи освен дажбата се контролира и количеството оборски тор, отделен от животните при изкарване на паша, върху единица площ от пасището.

Нискоемисионни системи за съхранение на оборския тор: В стопанствата трябва да се изграждат подходящи съоръжения за съхранение на получения оборски тор в зависимост от вида и броя на животните, начина на отглеждане (пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал, както и наличието на земеделска земя.

Практиката се прилага, като се изпълняват следните условия:

- Осигуряване на непропускливи покрития на торохранилищата, при които емисиите могат да варират по избор – твърд капак или покрив, гъвкава или

плаваща покривка, напр. брезент, плаващо фолио, пластмасови тела; естествена кора, напр. слама, торф или други техники.

- Да не се използват нефтени продукти като изкуствена кора.
- Твърдият оборски тор трябва да се съхранява на определените за целта места, на тесни купчини не по-високи от 2 метра под формата на буквата „А”, което позволява бързо оттичане на водата.
- Според технологията на отглеждане и вида на животните да се използва специализирана сепарираща техника за механично разделяне на течната от твърдата фракция на оборския тор.
- Съоръженията за съхранение на тора се проверяват редовно и поддържат изправни, като при необходимост се предприемат незабавни действия за понижаване на температурата в тях чрез вентилиране.

Нискоемисионни системи за сградите за отглеждане на животните:

Количеството амоняк, отделен във въздуха при отглеждането на селскостопански животни, зависи от системата на отглеждането им, гъстотата на животните върху единица площ, вида и продължителността на използване на системите за поддържане на микроклимата в помещенията и за отвеждане на оборския тор, прилагането на технологии за улавянето му във вентилационните системи и свързването му във вид на амониеви соли. Практиката се прилага, като се изпълняват следните условия:

В свинеферми:

- редуциране на площта на подовата система тип скара чрез използване на частична подова система скара и частично решетъчен под;
- осигуряване на слаб наклон на пода при използване на твърди/монолитни подове;
- максимално бързо отвеждане на отделения тор (течна и твърда фракция) до канала. В тези случаи, каналът трябва да се изпразва често, като торът се насочва към подходящо торохранилище, разположено извън сградата. За отвеждане на оборския тор може да се използва вакуумна система, промиване с вода, аерирана суспензия;
- редукция на откритата повърхност на суспензията под скарата. За целта каналите, по които се отвежда торовата маса, се изработват от гладък материал и са с гладки стени;
- правилно разполагане на хранилките и поилките в боксовете;

- подобряване на вентилацията или контролиране на температурата на ниво твърдата част от пода;
- ограничаване на вентилацията директно над повърхността на суспензията в каналите. За целта е необходимо разстоянието между скарата и повърхността на оборския тор да е достатъчно голяма, което да намали скоростта на въздуха.

В птицевъдни стопанства:

- при клетъчно отглеждане – редовно събиране и изнасяне посредством конвейер (лента) от сградата на тора и неговото изсушаване;
- при волиерна система и подово отглеждане – изграждане на торови канали, разположени под волиерите или скарския под;
- правилно разположение на поилките – разполагат се над каналите, така че да не позволяват разливане и намокряне на постелята;
- влагане в постелята на силикатни материали при отглеждане на бройлери (перлит, алуминосиликати – каолин, бентонит, зеолит (клиноптилолит) и др.).

В стопанства за едри преживни животни:

- при вързано отглеждане – периодично почистване и отвеждане на тора, като при почистването на помещенията може да се използва допълнително вода (увеличава се обемът на суспензията, която трябва да се съхранява и управлява);
- при свободно отглеждане – добавяне на по-голямо количество слама за постеля за едно животно;
- редовно почистване на пода чрез използване на скрепер, работещ над скарския/решетъчен под.

Нискоемисионни техники за разпръскване на оборски тор: За да се намалят емисиите от амоняк, земеделските стопани могат да прилагат плитко впръскване, дълбоко заораване и инкорпориране, като се съобразяват с вида оборски тор (течен или твърд), почвения тип и начините на земеползване (обработваема земя или пасище), като емисиите варират според използваната техника.

Практиката се прилага, като се изпълняват следните условия:

- Използване на различна специализирана земеделска техника за торене;
- Заораването (инкорпорирането) в почвата на твърдите органични торове да се извършва в рамките на 24 часа след тяхното разпръскване на големи по

размер площи и до 4 часа за малки по размер площи, а на течните органични торове – непосредствено след тяхното внасяне.

- Внасянето на органични торове в почвата да се извършва едновременно с поливната вода, съобразено с количеството на необходимата поливна норма, азотния дефицит на растенията и фазата на развитието им.
- Извозването на оборския тор да се извършва с открито ремарке само в случаите, в които фермата, тороохранилището и полето са разположени в непосредствена близост, а на големи разстояния оборският тор задължително да се покрива.

Практики за намаляване на емисии на нитратите във водите, отделени от селскостопански източници

Изграждане на съоръжения за съхранение на оборски тор: Съоръженията за съхранение на оборския тор (твърд и течен) и техният вид зависи от размера на земеделското стопанство, от броя на животните, технологията на отглеждането им, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните – оборно-пасищно или оборно), количеството на използвания постелъчен материал и наличието на земеделска земя.

Практиката се прилага, като се изпълняват следните условия:

- Водонепропускливи основи – дъна и стени, по начин, който не позволява проникване и замърсяване на почвата и подземните води; съобразен капацитет спрямо броя на отглежданите животни и необходимия 6-месечен период на съхранение на тора (твърд и течен). При оборно-пасищно отглеждане на животни капацитетът на изградените съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерирания в стопанството оборски тор най-малко за 4 месеца.
- Да не се изграждат съоръжения за съхранение на твърд оборски тор в близост до повърхностни водни обекти. Разстоянието от тях да е най-малко 20 м.
- Да не се изграждат съоръжения за съхранение на течен оборски тор върху терени с наклон, по-голям от 6°, и в близост до повърхностни водни обекти.
- Да се поддържат изправни резервоарите, цистерните и тръбопроводите за предотвратяване на течове.
- Когато се ползва земя за оползотворяване на оборския тор, съхраненият тор се разпръсква равномерно при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно. В случаите, когато не се стопанисва земя или се стопанисва, но в по-малък размер от тази, необходима за

оползотворяване на тора, е необходимо сключване на договор с друго лице (преработвателно предприятие) за ежедневното му извозване и последващо оползотворяване.

Управление на процесите по прилагане на органичен тор в почвата: Практиката се прилага при изпълнение на следните условия:

- да не се внася пресен оборски тор;
- да не се внася на замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка, преовлажнена или наводнена почва;
- да не се надвишава нормата от 17 кг азот на декар;
- да се спазват отстоянията от водните обекти: при равнинни терени – не по-малко от 5 метра; в случаите на използване на течната фракция на оборския тор – не по-малко от 10 метра;
- да се съобразява наклонът на терена – не се извършва торене на площи с наклон, по-голям от 6° и разстояние до повърхностни водни обекти, по-малко от 50 м, а при терени с наклон, по-голям от 12° не се извършва внасяне на оборски тор;
- да се спазват забранителните периоди, в които не е препоръчително торенето – от 1 ноември до 20 февруари за Южна България; от 1 ноември до 25 февруари за Северна България; от 1 ноември до 5 февруари на площи с едногодишни култури, засети през есента (есенници); от 1 ноември до 25 февруари на свободни площи, подготвени за засяване и засаждане на земеделски култури; от 15 ноември до 25 февруари при създаване на нови овощни насаждения (при тях по изключение се допуска внасяне на оборски тор до 15 ноември);
- да се прилага непосредствено преди възможен дъжд или по възможност да се извършва поливане след прилагането;
- оборският тор се внася с подходяща почвообработваща техника, непосредствено преди основната обработката на почвата, във връзка с подготовката ѝ за засяване или засаждане на културите.

Ефективно оползотворяване на биомаса с животински произход: Биомасата е един от най-ценните и многофункционални ресурси на Земята, която представлява слънчева енергия, съхранявана под химическа форма в растителните и животинските тъкани. Биомасата включва всички органични материали, синтезирани от растенията, отпадните органични продукти от животинския свят, както и всички органични отпадъци от дейността на човека.

Биомасата има потенциал като енергиен ресурс да отговори на предизвикателства, свързани с опазване на околната среда и подобряване на икономическата активност в селските райони. Към биомасата се включва и оборският тор, който може да бъде използван за производство на биогаз и задоволяване на част от потребностите на фермата от енергия. От енергийна гледна точка интерес представлява биогазът. Той може да се използва като гориво за котли или за бутални двигатели, използвани за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия.

Предимство на технологиите за производство на електроенергия от биомаса е използването на горивни процеси, поради което е възможно генериране на електричество по всяко време.

Основни ограничения за широкото използване на биомасата за производство на електроенергия са свързани предимно с необходимите разходи, ниската ефективност на преобразуване и ограниченията, свързани със суровините. За ефективното оползотворяване на биомасата от животински произход е подходящо земеделските стопани да се организират и съвместно да изграждат съоръжения за производство на биогаз и електричество, а остатъкът от биомасата да се използват за торене на техните площи.

Практика за противодействие на болести по животните и борба с патогенните заболявания

Промените в температурата и валежите могат да доведат до разпространение на патогени, а паразитите могат да повлияят на разпространението на болести, като едновременно с това се намалява производителността на животните и се увеличава смъртността.

Всеки земеделски производител има задължение да предотвратява разпространението на болести – между животни, от животни към хора и от хора към животни. Има достатъчно много микроорганизми, които заразяват и животни, и хора, тъй като на практика споделяме една и съща екосистема. Дори един сектор да полага много усилия за по-добро обществено здраве, те могат да бъдат опорочени от липсата на усилия в друг сектор. Това е основният акцент и в подхода на Световната здравна организация „Едно общо здраве“. Подходът „Едно общо здраве“ е инициатива, чрез която се разработват и изпълняват програми, политики, законодателство и научни изследвания, в които множество сектори комуникират и работят заедно, за да постигнат по-добри резултати в областта на общественото здраве.

Практиката се прилага, като се изпълнят следните стъпки:

- Правилно управление и планиране – заедно с лекаря се разработва програма за контрол на значимите за конкретната ферма заболявания, като се използват изчисления на разходите и ползите и най-ефективните методи за управление на здравния статус на отглежданите животни и поддържане на оптимални параметри на околната среда.
- Мерките за биосигурност могат да помогнат да се предотврати разпространението на болести по животните, включително такива, подлежащи на обявяване. Те също така защитават работниците във фермата и посетителите. Различни процедури за биосигурност се прилагат за животни във фермите и за преместването им например към пазари и изложения.
- Внедряване на съвременни технологии за поддържане на подходящ микроклимат при животните.
- Внедряване на скринингови програми за ранно установяване на новоинтродуцирани вектори и патогени и мониториране на тяхното разпространение.
- Коригиране на имунизационния календар в съответствие с новите реалности.
- Оптимизиране на противоепидемичните мероприятия (дезинфекция, дезинсекция, дератизация) – повишаване на честотата и площта на обработките. Внедряване на комплексна система за контрол на вредителите, базирана на екологичен подход.
- При необходимост да се потърси съвет от ветеринарния лекар, отговарящ за фермата.

Практики за ограничаване на употребата на антимикробни средства

За намаляване на използваното количество антимикробни средства допринасят много от описаните по-горе мерки и инициативи. Нарастващата заплаха от антимикробната резистентност (AMP) е проблем за общественото здраве в световен мащаб, чието въздействие надхвърля проблемите за здравето на хората и животните, тъй като влияе и върху околната среда и производството на храни, а оттам и върху икономическия растеж. Инициативите за осигуряване на биосигурност и високи стандарти за хуманно отношение, спазване на добрите животновъдни практики, изготвянето и прилагането на планове и стандартни оперативни процедури за всеки обект, свързани с профилактика и контрол на болестите, са в основата на превенцията на редица здравни заплахи и по този начин ще се осигурят по-безопасни и по-висококачествени храни.

Животновъдите следва да се насочат към:

- мерки за осигуряване високо ниво на биосигурност в животновъдните обекти – да се свържат с обслужващия ветеринарен лекар и с официалния ветеринарен лекар за преглед и оценка на обекта относно възможности за подобряване;
- високи стандарти за хуманно отношение, спазване на добрите животновъдни практики и прилагане на стратегии за балансирано хранене, които подобряват имунния статус на животните и помагат за справянето с различните патогени;
- разработване и прилагане на програми за всеки обект за профилактика и контрол на болестите – заедно с ветеринарния лекар да се разработи програма за контрол на значимите за фермата заболявания; преференциална употреба на други типове ветеринарномедицински продукти, в случаите в които е приложимо (ваксини, пробиотици и пребиотици, включително инактивирани имунологични ветеринарни лекарствени продукти съгласно чл. 2, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2019/6);
- сътрудничества с експерти от научните звена, които работят по редица проекти (Национален диагностичен ветеринарномедицински институт, гр. София);
- местни породи и селекция на животни, по-устойчиви на заболявания;
- в случай, че е неизбежно – прилагане на ветеринарномедицински продукти и медикаментозни фуражи само по предписание на ветеринарния лекар и стриктно спазване на дадените указания.

Добри практики в пчеларството

Подвижно пчеларство: Подсигуряване на разнообразна паша на пчелите чрез преместване на пчелни семейства за извършване на сезонна паша. Една от основните цели на практикуването на подвижно пчеларство е рационалното използване на наличната медоносна растителност, събиране на повече нектар и прашец, добив на повече пчелни продукти и не на последно място – опрашване на ентомофилните култури. За да се постигнат тези цели, е много важно пчелните семейства да се намират непосредствено до цъфтящите растения. За съжаление по различни причини пчелните семейства са ситуирани в близост до или в населените места. Когато пашата е отдалечена от пчелина, пчелите губят много време в летеж до нея и обратно, и пренасят по-малко нектар в кошерите. Поради това преместването на пчелните семейства за сезонна паша, или така нареченото

подвижна пчеларство, дава възможност за подсигуряване на разнообразна паша за пчелите, по-добро развитие на пчелното семейство, както и по-високи добиви.

Практиката се прилага, като се изпълнят следните стъпки:

- Изготвяне на предварителен план за избор на подходящи площи за преместване на пчелните семейства;
- Съобразяване на броя на пчелните семейства, които ще се преместват, с вида, количеството и качеството на пчелната паша;
- Разстоянието от основния пчелин да е достатъчно, така че да се гарантира разрушаването на условния рефлекс за ориентация, за да няма загуба на пчели поради връщането им на старото място. Това се отнася за всяко следващо преместване;
- Придвижването на пчелните семейства да става само с необходимите ветеринарномедицински документи, при спазване на отстоянията от други пчелини, предвидени в Закона за пчеларството.

Стимулиране на сътрудничеството между растениевъди и пчелари за предоставяне на услуга по осигуряване на естествено опрашване: Съществуваща добра практика в много страни е сътрудничеството между земеделски производители и пчелари. Екосистемната услуга „опрашване“ се осигурява от собственика на регистрирани пчелни семейства на ползвател на услугата, който може да бъде собственик или арендатор на земеделски земи, овощни градини, пасища и горски територии. За опрашване на земеделски култури земеделският производител заплаща на съответния пчелар услугата по договаряне.

Практиката се прилага, като се изпълнят следните стъпки:

- Определяне на оптимален срок, за доставяне на пчелните семейства за опрашване на съответната култура;
- Определяне на броя пчелни семейства за оптимално опрашване на конкретната култура – по-долу е представена примерна таблица:

Вид култура	Брой пчелни семейства на хектар
бадем	7
кайсия, праскова, череша, вишна, слива	3 – 5
касис	3
ябълка, круша	2 – 3
дюля, малина, къпина, ягода	1 – 1,5
диня, пъпеш, тиква	1 – 2

зеле, лук за семе	2 – 3
слънчоглед	1,5 – 2
памук	2 – 3
люцерна за семе	10
кориандър	2,5 – 3
еспарзета	3 – 4
краставици на открито	0,5
оранжерийни краставици (1000 м ²)	1 – 2

- Сключване на договор, който да съдържа права и задължение на двете страни.

Практиката би могла да се реализира най-добре с доброволното участие и инициатива на пчеларските организации по места, които могат да съдействат за изготвяне на примерни договори и списъци със земеделски стопани и пчелари на територията на съответното населено място. Тези материали трябва да са публични.

Буферни ивици, засети с билки, цветя, медоносни растения и растения за опрашителите: Структуриране на буферни зони с ивици от цветни видове, с медоносни растения и засяване на медоносни растения от видовете елда, нахут, слънчоглед, синап, кориандър, босилек, анасон, бяла и жълта комунига, фацелия. Тази практика изисква прилагане на естествени, био- или щадящи препарати за растителна защита с оглед опазване на опрашителите.

Мултифункционалните ивици с подходяща растителност (медоносни растения, билки, цветя, растения, подходящи за опрашителите) са подходящи за увеличаване на органична материя в почвите и влияят положително и на друг важен процес в земеделието – опрашването. Използването на конкретни местни адаптирани растителни видове при изграждането на тези ивици създава благоприятни условия за местообитание и подобряване на биоразнообразието в комплекс с опрашването. Самите ивици изпълняват своята надграждаща роля и чрез съхраняване на органична материя в почвата, физическа бариера, естествено местообитание за насекоми и микроорганизми, имащи отношение към правилното функциониране на екосистемите и подобряващи биоразнообразието. Такава практика задължително следва да е съпроводена със задължение за ограничаване на използването на продукти за растителна защита. Засяват се миксове от различни семена от медоносни растения. Например ако се засеят рапица, грах, фацелия или други култури, които периодично да редуват цъфтежа си, ще се осигури опрашване за насажденията през целия сезон. Необходима е поддръжка, за да се гарантира ефективността на филтрирането или да се ограничи

прекомерният растеж, който може да навреди на обема на реколта. Освен осигуряване на разнообразна паша за пчелите, буферната ивица се превръща и в безопасно местообитание на диви, домашни пчели и други полезни видове, както и успешно ограничава риска при употребата на препарати за растителна защита, а също така се справя и с ерозията на наклонени терени.

Практиката се прилага по следния начин:

- Правят се ивици, широки 3 до 6 метра, и се засява смеска от специфична растителност, която цъфти ярко, изпуска миризма, привличаща полезни видове, вкл. хищници и паразити, или опрашители.
- В границите на полетата (физическите блокове) или вътре в полетата на всеки 50 - 60 метра се прави такава цветна ивица.
- Източник на храна (нектар, цветен прашец) за пчели / бомбуси / пеперуди или гнездо за хищници на насекомите-вредители.

Обучения, свързани с качеството на изпълнение на практиките, насочени към околната среда и климата

Обучението за прилагане на добрите земеделски практики, съветите, обмена на информация и знания са от съществено значение за осигуряването на ефективно изпълнение на земеделските практики от полза за климата и околната среда.

Системата за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС - AKIS), в която се включват научни работници, съветници, експерти, фермери и други заинтересовани лица в областта на земеделието, ще помогне за справяне с някои от проблемите между засилената амбиция за опазване на околната среда и жизнеспособните земеделски доходи, например по-ниска възвръщаемост в кратък до средносрочен план, в резултат на екологични изисквания.

Нараства важността на по-добрата информация, съвети, обучение и иновации, за модернизиране на сектор земеделие чрез насърчаване и споделяне на знания, иновации и дигитализация в земеделското производство и селските райони.

Чрез СЗИСС – AKIS, в т.ч. чрез Системата за съвети в земеделието, земеделските стопани имат възможност и достъп до голям набор от съветнически услуги и обучения в областта на опазването на околната среда и борбата с климатичните промени. Тези системи дават възможност земеделските стопани да получават актуална технологична и научна информация, разработена чрез изследвания и иновации. Национална служба за съвети в земеделието е основна част на Системата за съвети в земеделието и важно свързващо звено между земеделския бизнес и науката. Дейностите за обмен на знания и информация се подпомагат допълнително както чрез Европейското партньорство за иновации за

селскостопанска производителност и устойчивост (EPI), така и чрез проекти по научно-изследователски програми на ЕС в т.ч. чрез програма Хоризонт 2020. Други важни части на СЗИСС са Селскостопанска академия с нейните научни институти и специализираните в областта на земеделието висши училища в Република България – Аграрен университет – Пловдив, Тракийски университет – Стара Загора, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Лесотехнически университет – София и др.

Земеделските стопани, желаещи да получат информация за предстоящи обучения, може да се обърнат към горепосочените институции. Те могат да получат и напълно безплатни консултации и съвети във всеки областен офис на Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ).

Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ) предоставя на малките земеделски стопанства напълно безплатно и специализирани консултантски пакети, допринасящи както за икономическо развитие и укрепване на малките земеделски стопанства чрез модернизация и технологичното обновление като устойчиви и жизнеспособни единици, така и за подобряване на опазването на околната среда и борба с климатичните промени. Това изисква също земеделските стопани да бъдат отворени да отчитат стойността на практиките за околната среда и климат за целите на цялостния бизнес на фермата и изискванията на пазара.

Ако желаят да се получават и допълнителна информация за добри практики от полза за климата и околната среда, земеделските стопани могат да станат част от различни Европейски мрежи по тези въпроси.

Цифровизацията в земеделието е обвързана с успешното прилагане на добрите земеделски практики – ползване на данни от спътниците „Сентинел“ по Програмата „Коперник“ за прогнозиране на развитието на културите, дати на косене, норми на торене, поливане, сеитба, прибиране на културите, съдържанието на азот в почвите или стрес на културите от суша и др. (приложения за интелигентно земеделие); връзка на земеделските стопани със СИЗП, службите за съвети AKIS, системата за мониторинг на площта на ИСАК, инструмента FaST, приложения за смартфони и др.; при хуманното отношение – датчици за следене на здравословното състояние на животните, хранителните дажби, връзка с VetIS, водене на онлайн регистър на ЖО и др.

Приложима правна рамка

1. Парижкото споразумение
2. Тематична стратегия за опазване на почвите (COM(2006) 231)

3. Стратегия на ЕС за защита и хуманно отношение към животните за периода 2012 -2015 г. (COM(2010) 6)
4. Бъдещето на прехраната и селското стопанство (COM(2017) 713)
5. Инициатива на ЕС относно опрашителите (COM(2018) 395)
6. „Чиста планета за всички“ – Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика (COM(2018) 773)
7. Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. (COM(2020) 380)
8. Европейският зелен пакт (COM(2019) 640)
9. Политически насоки за следващата Комисия (2019–2024 г.) – „Съюз с по-големи амбиции: моята програма за Европа“, Урсула фон дер Лайен
10. Стратегия „От фермата до трапезата“ за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система (COM(2020) 381)
11. Регламент (ЕС) № 1143/2014 относно инвазивните чужди видове
12. Регламент (ЕС) 2018/842 за задължителните годишни намаления на емисиите на парникови газове за държавите членки през периода 2021–2030 г., допринасящи за действията в областта на климата в изпълнение на задълженията, поети по Парижкото споразумение, и за изменение на Регламент (ЕС) № 525/2013.
13. Регламент (ЕС) 2018/841 за включването на емисиите и поглъщанията на парникови газове от земеползването, промените в земеползването и горското стопанство в рамката в областта на климата и енергетиката до 2030 г. и за изменение на Регламент (ЕС) № 525/2013 и Решение № 529/2013/ЕС
14. Директива относно устойчивата употреба на пестициди (2009/128/ЕО)
15. Директива за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници (1991/676/ЕИО)
16. Директива относно опазването на дивите птици (2009/147/ЕО)
17. Директива за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (1992/43/ЕИО)
18. Директива относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологичните щети (2004/35/ЕО)
19. Директива относно защитата на околната среда чрез наказателно право (2008/99/ЕО)

20. Рамковата директива за водите (2000/60/ЕО)

21. Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха, България 2020–2030 г., от м. юни 2019 г., изготвена от екип на Световната банка за оказване на консултантска помощ на Министерството на околната среда и водите (МОСВ) в България. Към т. 3.2. Въвеждане на отраслови политики и законови мерки на стр. 75, е включена т. 3.2.3. Сектор „Селско стопанство“.

22. Правила за добра земеделска практика за намаляване на емисиите на амоняк във въздуха, отделени от селскостопански източници – практики, свързани с управление на азота: пълнен азотен цикъл, стратегии за хранене на животни, нискоемисионни системи за съхраняване на оборския тор, нискоемисионни техники за разпръскване на оборския тор, нискоемисионни системи за сградите за отглеждане на животните и възможности за ограничаване на емисиите от амоняк от използването на минерални и органични торове

23. Наредба за намаляване на националните емисии на определени атмосферни замърсители, Приета с ПМС № 146 от 12.06.2019 г., Обн. ДВ. бр.47 от 14 юни 2019 г. – утвърждава правила за добра земеделска практика за намаляване на емисиите на амоняк във въздуха, отделени от селскостопански източници.

24. Документирана работна процедура за извършване на проверки за спазване правилата за добра земеделска практика с цел опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, БАБХ, Приложение към Заповед № РД 09-617/01.08.2011 г. на Министъра на земеделието и храните

Източници:

Министерство на земеделието, Предотвратяване на замърсяването на водите с нитрати –

https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/07/20/prilozhenie.pdf

Министерство на земеделието, Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха –

https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/03/13/natsionalna_programa_za_kontrol_na_zamrsiavaneto_na_vzdukh.pdf

Министерство на земеделието, Правила за добра земеделска практика за намаляване на емисиите на амоняк във въздуха –

https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2020/03/13/pravila_vuzduh.pdf

Добри практики в сектор свиневъдство, разработени в рамките на Европейското селскостопанско партньорство за иновации (EIP-AGRI) – https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/default/files/eip-agri_brochure_antibiotics_2014_en_web.pdf

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.